

BEYAZ SAVAŞLAR: BATILI FEMİNİZMLER VE “TERÖRLE SAVAŞ”*

Sunera Thobani**

Çeviren: Güliz Türkoğlu

Terörle Savaş, “İslamcı Öteki'nin nefreti ve şiddetiyle tehlikeye attığı Batı” tanımı aracılığıyla beyazlığı oluşturan pratikleri yeniden şekillendiriyor. Eleştirel ırk kuramcıları ve feminist kuramcılar uzunca bir süredir, “beyazlık”ı toplumsal olarak inşa edilen ve tarihsel bir bağlamı olan, doğası gereği istikrarsız bir öznellik biçimi olarak tanımlıyor. Beyazlığın, Batı'nın sosyopolitik kategorisi ile toplumsal bir kimliğe eşitlenmesi, bilhassa sömürgeci ve emperyalist projelerdeki uygulamaları nedeniyle sorunlu bulunmuştur. Bu kuramcılar, Batı'nın ekonomik ve politik gücünün, beyaz öznelerin Öteki'nin doğasını tanımlamaya çalışırken dahi kendilerini yüceltmelerini olanaklı kıldığını da belirtirler. Bu makale, üç feminist metnin; Terörle Savaş'ın hâkim söyleminin ve onun beyazlığı (yeniden) yapılandırmasının nasıl değerlendirildiğini incelemektedir.***

Terörle Savaş ve Beyazlığı Şekillendirmek

11 Eylül saldırıları neticesinde, ABD'nin gücü hiç şüphesiz, İkiz Kuleler'in üzerinde yükseldiği zemin gibi sarsıldı. Saldırıları, ABD'nin zaptedilemez olmadığını gösterdi. Saldırıların küresel bir medya gösterisine dönüşmesi de bu mesajı kesin biçimde yineledi. Bush yönetimi (Kanada'nın da dahil olduğu müttefiklerinin desteğiyle) egemenliğini teyit etmek için Terörle Savaş'ı başlattığı zaman, saldırıların anlamını kontrol etmek için verilen savaş en az, düşman addedilen Müslümanların cesetleri üzerinde devam eden savaş kadar şiddetliydi. Bush yönetimi, yaptıklarını Batı değerlerinin savunulması ve bu değerlerin İslam dünyasına yayılması olarak sunmuş olsa bile, saldırıları Batı'ya ve onun medeniyet değerlerine karşı bir dönemi kapatan bir hamle olarak tanımlayarak, (azımsanmayacak ölçüde Orta Doğu'nun ve Orta Asya'nın engin petrol ve doğalgaz kaynaklarına erişimine ve bu kaynakları gizlice kontrolü altında tutmasına dayanan) (Ahmad Rashid, *Taliban: Militant Islam...*) emperyal etki alanını genişletmeye çalıştı. Terörle Savaş, beyazlığın sömürge sonrası dönemde taşıdığı anlamda mühim bir değişime işaret eder. Bush yönetimi, Batı toplumlarının İslamcıların ölüm saçan zorbalığının tehdidi altında olduğunu söylüyordu; gerçekteyse beyazlık savunmasız, tehlike altında, masum ve fanatik, Batılı olmayan Öteki'nin akıldışı nefretinin nesnesi olarak yeniden şekilleniyordu. Amerikan elitlerinin büyük bir kısmı, ABD'nin benzersiz askeri gücüne rağmen, kendi genişlemelerinin ABD sınırları dışına uzanmasını kolaylaştırdığı için bu savunmasızlık söylemine inanmış göründü.

Batı'nın değerlerini İslami değerlerden ayırt etmek için telaffuz edilen değerlerin içinde en fazla göze çarpanlar toplumsal cinsiyet eşitliğine dair olanlardır. Bush yönetiminin Afgan kadınlarının “özgürleştirilmesi”ni Afganistan’a saldırmasının ve işgal etmesinin esas hedefi olarak tanımlaması, toplumsal cinsiyeti küresel siyasetin ön planına çıkardı. Feministlerin uluslararası düzeyde beyaz ırkın üstünlüğü öğretisini ilerleten sömürgeci ve emperyal projelerle tarihsel olarak karmaşık bir ilişkisi olmuştur ve bu gerilim sömürge sonrası dönemde de görülmeye devam etmiştir (Valerie Amos ve Pratibha Parmar, “Challenging Imperial Feminism”; Chandra Talpade Mohanty, “Under Western Eyes...”; Reina Lewis ve Sara Mills, *Feminist Postcolonial Theory...*). Yerli, üçüncü dünya ve sömürge sonrası toplumlardan feministler, ırk, toplumsal cinsiyet, sömürgecilik ve emperyalizm arasındaki ilişkileri inceleyen hatırı sayılır sayıda çalışma ürettiler. Beyaz kadınların beyaz ırkın üstünlüğü öğretisine dahil edilmesinin sömürge ilişkilerinin yeniden üretimi için büyük önemi olduğunu kanıtladılar. Batılı feministler, toplumsal cinsiyet kaynaklı eşitsizliklerine hatırı sayılır bir başarıyla karşı koydular. Hatta bazıları, ‘beyazlık’la olan ilişkilerini ve bunun kadınlar arasında hızla oluşturduğu derin uçurumları dönüştürmeye çalıştı. ABD’nin liderliğindeki Terörle Savaş, yeni istila ve işgal biçimlerine yol açtı, böyle bir ortamda feministlerin Terörle Savaş’ı nasıl kuramlaştırdığını incelemek çok önemli. Feministler, daha önce yaşanmış benzer fetih hikâyelerinden alınan dersleri ne şekilde uyguluyorlar? Irk, toplumsal cinsiyet ve Terörle Savaş arasındaki ilişkileri nasıl tanımlıyorlar? Eğer varsa, feminist kuramlaştırmalar ve ‘yeni’ emperyal tahayyüller arasındaki bağıntı nedir? Feminist kuram, emperyal ilişkilerin günümüzde yeniden yapılandırılmasına karşı direnmek için ne önermelidir?

Bu makalede, Terörle Savaş ve ABD İmparatorluğu hakkında yazılmış üç feminist metnin Batı'nın uçucu zeminini ve onun Müslüman Öteki ile ilişkisini nasıl ele aldığı inceleniyor. Bu üç metin, Judith Butler’ın *Tehlikeli Hayat: Matemin ve Şiddetin Gücü* (2004), Phyllis Chesler’in *Yeni Yahudi Düşmanlığı: Mevcut Kriz ve Bu Konuda Yapmamız Gerekenler* (2003) ve Zillah Eisenstein’in *İmparatorluğa Karşı: Feminizmler, Irkçılıklar ve Batı* (2004) adlı kitapları. Chesler’in kitabı, Terörle Savaş’a sınırsız destek verirken, Butler ve Eisenstein’in yazıları açıkça muhalif bir konumdalar. Bu üç metnin incelenmek üzere seçilmesinin sebebi, bunların Terörle Savaş’ı ele alan ve ABD’nin ileri gelen feministleri tarafından yazılmış kitap uzunluğundaki ilk metinler olmaları.¹ Ayrıca, çeşitli feminizm biçimlerinin, Batı feminizmlerinin sömürgecilikle ve emperyalizmle olan tarihsel gizli anlaşmasını aşma potansiyelini çözümlemek için değerli bir fırsat sunuyorlar. Hepsi de feminist aktivizm ruhuyla yazılmış ve kadınlar arasında belirli politik dayanışma yolları açmak –veya onları kapatmak– için önemli parametreler tasarlıyorlar. Elbette

ki bu metinler, mevcut “tehdidi” yerkürenin bazı bölgelerinde bulunan ve Batı’yı yok etmeye kararlı bir olgu olarak sunan “terör” söyleminin günümüzdeki politik yayılması dışında bir bağlamda okunamaz. Her kitabın emperyal öznelerin ırkçılık paranoyasıyla kendi özel ilişkisi olmasına rağmen, üçü de, istemeyerek de olsa, bu öznelerin emperyalist tarihlerinden ve şimdiki suç ortaklıklarından bağımsız olarak, masumca yeniden merkeze yerleştirilmesine katkıda bulunuyor. Böylece bu metinler, hızla değişen bir emperyal düzen içindeki beyaz kadınların imtiyazlı konumlarını ve -farklı yollarla ve değişen derecelerde- beyazlığı savunmasızlık olarak gören mevcut pratikleri pekiştiriyorlar.ⁱⁱ

Eleştirel ırk kuramcıları ve feminist kuramcılar, erkeklik ve kadınlık eleştirilerinin yanı sıra, Batı ve beyazlık kavramları üzerine de önemli eleştiriler üretmişlerdir. Batı fikrinin, tarihsel olarak, esas itibarıyla ve ontolojik açıdan farklı şekilde oluşmuş “Batılı olmayan” toplumların Avrupa tarafından sömürgeleştirilmesiyle ortaya çıktığını ileri sürmüşlerdir. Bu kavram, beyazlığın bir toplumsal kimlik olarak ortaya çıkmasıyla yakından bağlantılıdır ve bu öznenin ırksal hiyerarşilerin en tepesindeki hâkim pozisyonuna yükselmesi, sömürge şiddeti vasıtasıyla sağlanmıştır (Stuart Hall, “The West and the Rest:...”; Sophie Bessis, *Western Supremacy:...;* Frantz Fanon, *Black Skin, White Masks*). Örneğin David Roediger (*Black on White...*), siyah insanların, özellikle de siyah kadınların sırtlarına yüklenen rutin şiddeti azaltmanın ve hayatta kalmanın, beyazlığı etkin bir şekilde okumalarına -ve onunla anlaşmalarına- dayandığının tamamen farkında olduklarını söyler. Avrupa’nın dinsel, bilimsel ve siyasi teorileri, sömürgeleştirilen ve sömürgeleştirilen halklar arasında bir insanlık hiyerarşisi kurulmasına ve bunun meşrulaştırılmasına yardım etti ve Batı’nın üstünlüğü fikri, onun uygarlaştırıcı misyonunun sebebi oldu. Batı’nın üstünlüğü ve sömürge tahayyülünü nitelendiren beyaz öznelerin ırksal masumiyeti hakkındaki arsız iddialar, 20. yüzyıl ortasındaki sömürgeleşimin kaldırılmasına dair politik dalgayla tamamen dengesini kaybetti. Sömürge karşıtı, ırkçılık karşıtı ve yurttaşlık haklarını talep eden hareketlerin bu iddialara karşı verdikleri mücadele, sadece Batı medeniyetini destekleyen şiddete değil, beyaz halkın elitleriyle birlikte ezici çoğunluğunun beyaz ve sömürgeci tahakkümü devam ettirme hususundaki suç ortaklığına da dikkati çekti. Üstelik, faşizmin yükselişi ve Nazilerin Avrupa’nın göbeğinde ırksal üstünlüğün bilimsel teorilerini ne kadar ileri götürdüğünü gösteren Yahudi Soykırımı’nın dehşeti, savaş sonrası dönemde bunun gibi teorileri hem politik hem de ahlaki olarak savunulamaz kılmıştı. Sonuç olarak, yaradılıştan var olan eşitsizliklerden ziyade, halklar arasında değişmez kültürel farklılıklar olduğunu varsayan “yeni” ırkçılığın yükselmesiyle, ırksallaştırma süreçleri bir parça dönüşüme uğradı (Martin Barker, *The New Racism*; Paul Gilroy, *There Ain’t No Black...*).

Son zamanlarda, beyazlık konusunda çalışan akademisyenler, bu fenomenin ısrarla varlığını sürdürmesini, Alfred J. Lopez'in dediği gibi "beyazlığın kültürel kalıntılarının can çektiği" "sömürge sonrası" dönemle açıklıyorlar (*Postcolonial Whiteness: A Critical...* 1). Bu toplumsal kimliğe sahip olmanın "imtiyazlılık için bir pasaport" olarak değişmeden kaldığını (Richard Dyer, Alfred J. Lopez'de alıntı, 2005: 2) ve "sömürgecilik dönemindeki gücünü değilse bile, statüsünü ve çekiciliğini hâlâ elinde tuttuğunu" (*Postcolonial Whiteness: A Critical...*: 2) ileri sürüyorlar. David T. Goldberg'ın ırk analizi bu fikirle birebir uyuyor. Goldberg, "ırkın yalnızca bir fikirler ve anlayışlar bütünü olmadığını" söyler. 'Bu kategori, daha geniş anlamda, dünyada var olmanın, yaşamının ve anlam üretmenin bir yolunu (veya bu yolların bir kümesini) temsil eder" (David Theo Goldberg, "Racial Europeanization" 334). Beyaz kadınlar cephesinde Ruth Frankenberg, beyazlığın yaşam deneyimlerini nasıl şekillendirdiğine dair üç temel boyut saptar: birincisi, "yapısal olarak avantajlı bir pozisyon"dur; ikincisi "kişinin kendisine, diğerlerine ve topluma bakarken durduğu nokta"dır; üçüncü olarak, "bir kültürel pratikler seti"dir (Ruth Frankenberg, "Growing up White:..." 141). Bu eleştirmenler ve kuramcılar, beyaz özneler tarafından toplanan imtiyazların maddiyatının altını çizmişler ve bu öznelerin kendi kendilerini oluşturma pratikleriyle de ilgilenmişlerdir. Birçoğu, beyazlığın yeniden üretiminin onun görünmeyen "ırksız" bir kimlik olarak oluşmasına, böylece de beyaz özneleri ve kendilerine özgü kültürel töreleri insanın evrenselliğiyle eşit görmeye bağlı olduğunu söylemiştir.

Üç Feminist Çerçeve

Phyllis Chesler'ın *Yeni Antisemitizm*'i İsrail ve ABD'nin birlikte bir can düşmanıya - Müslümanlar ve benimsedikleri "terörist" politikalar- karşı karşıya olduğunu söyleyerek savaşı savunur. Buna göre, bu tehdidi püskürtmek için iki toplumun birleşmesi gerekir. Küresel krizin göbeğinde antisemitizm vardır. Chesler Amerika'nın, İsrail'i desteklemesinin sonucu olarak "İslamofaşistler"ın hedefi haline geldiğini ileri sürer. "Eski" antisemitizmi "yeni"sinden ayırarak, şunları yazar:

Yeni antisemitizmi yeni yapan, Yahudilere karşı olan şiddet eylemlerinin, antisemitik kelimelerin ve eylemlerin sömürge karşıtlığı, emperyalizm karşıtlığı, ırkçılık karşıtlığı ve barışseverlik adına, politik olarak doğru insanlar tarafından dile getirilmesi ve icra edilmesidir... Yeni Yahudi düşmanı, tanımı gereği, antisemitik bir ırkçı olamaz, çünkü baskı altındaki insanlar adına konuşmaktadır. (Phyllis Chesler, *The New Anti-Semitism...* 88)

Chesler Batılı entelektüelleri, bazı Yahudiler de dahil, “Yahudilere ihanet etmek”le suçlar (s. 12); feministleri, küreselleşme karşıtı ve savaş karşıtı aktivistleri de politik doğruculuğa yenildikleri, Filistinlileri destekledikleri ve İsrail’i eleştirdikleri için kınar. Bu çekişmenin tehlikeleri hakkında uyarıda bulunur:

Öncelikle, yüksek sesle dile getirilen bu tartışmalar, sadece İsrail’de değil, dünyanın her yerinde yapılıyor, intihar bombacılarının kendilerini ve sivilleri patlattıkları Tel Aviv, Hayfa, Netanya ve Kudüs’ün sokaklarından ve meydanlarından çok uzaklarda. İkincisi, Yahudiler birbirleriyle savaşırken, Müslüman teröristler ve müttefikleri sinagogları yakıp yıkıyor, sokakta Yahudilere saldırıyor, İsrail ve Amerikan bayraklarını yakıyor, Amerikan elçiliklerini ve gemilerini havaya uçuruyor... Üçüncü olarak, Batı medyasının ve Batılı entelektüellerin büyük bir kısmı yüksek sesle Filistinlilerin haklarını savunuyor ve Yahudi devletini suçluyorlar. (s. 13)

Chesler’ın adeta kıyamet haberciliğini andıran görüşleri, Samuel Huntington ve Bernard Lewis’in ilan ettiği, mevcut ABD dış politikasına şekil veren “Medeniyetler Çatışması” paradigmasını yeniden üretiyor (Samuel P. Huntington, “The Clash of Civilizations?”; Bernard Lewis, *What Went Wrong?...*). Diğer stratejilerin yanında, okuyucularını “Yahudi-Hıristiyan ittifakları kuralmalıyız” fikrine zorluyor (Phyllis Chesler, *The New Anti-Semitism...* 213). Chesler’ın çatışmanın medeni Batı ile barbar İslam arasında olduğunu söyleyen çerçevesi, Terörle Savaş’a destek veren, beyaz olmayan bazı Müslüman feministler tarafından da paylaşılmaktadır.ⁱⁱⁱ

Buna karşılık, Judith Butler, Yahudiler ile İsrail ve antisemitizm ile İsrail devletinin eleştirilmesi arasındaki farkların korunmasının hayati önemine dikkat çekiyor, özellikle de antisemitizmin ağırlığı ABD’de muhalifleri ve İsrail devletinin uyguladığı şiddeti eleştirenleri susturmak için yaygın olarak kullanılırken. Butler, kitap boyunca antisemitizmi suçlamaktan vazgeçmiyor, tıpkı 11 Eylül saldırıları ve ABD’nin şiddetle yanıt verme kararında yaptığı gibi. Kitabında, savaşın farklı veçhelerini irdeliyor, buna birtakım zaruri ihtiyaçlar da dahil: 1) fikir ayrılığının kökenindeki nedenleri araştırmak ve bu tür araştırmaların üstünü kapatmaya çalışan halk antientelektüelizmine ve medyanın sansürcü zihniyetine meydan okumak; 2) “şiddete maruz kalabileceğimiz gerçeğiyle ve bu konudaki suç ortaklığımızla, kayıplara ve ardından gelen yas tutma görevine karşı savunmasızlığımızla” yüzleşmek ve böylece “bu koşullarda, bir toplum oluşturmanın zeminini” bulmak; 3) Guantanamo Körfezi vakasında olduğu gibi ulusal güvenlik

adına hukukun askıya alınmasıyla oluşan tehlikelere değinmek; 4) hem antisemitizme hem de İsrail devletinin şiddetine göğüs germek; ve son olarak, 5) Butler'ın Emmanuel Levinas'ın insan hayatının "tekinsizliği" üzerine düşüncelerinde bahsettiği "yüz" hakkındaki tartışmayla bağ kurarak keşfettiği, Öteki'nin taleplerine ahlaklı biçimde cevap vermek (Judith Butler, *Precarious Life: The...* 51). Butler, temel olarak 11 Eylül sonrasındaki "abartılı savunmasızlık ve saldırganlık"la meşgul oluyor (s. xi) ve kuvvetli bir şekilde şiddetin haricindeki tepkileri savunuyor. Bush yönetimini şiddete başvurduğu ve vatandaşlık haklarını aşındırdığı için, medyayı ise Öteki'ni insanlıktan çıkardığı, böylece onların yaşamlarını "bilinemez" ve ölümlerini "kederlenilemez" hale getirdiği için eleştiriyor.

İmparatorluğa Karşı'da Eisenstein'ın amacı, "iktidarın ilişkilerini ve tarihini açığa çıkarmak..." (2004: xv). ABD'nin yerli halkın topraklarının işgalinden köleliğe, oradan günümüze kadar şiddet ve sömürüyle dolu uzun bir tarihi olduğunu söylüyor. Bush yönetiminin ürettiği "terör" dilinin eleştirel olmadan benimsenmesine karşı uyarıda bulunarak, "bütün gözler dışarıya bakarken, ABD'de bir sınıf savaşının sürdürüldüğüne" işaret ediyor (s. xix): Hükümet, ülkede tehlikeli bir yeniden militarize etme sürecinin yanı sıra, vatandaşlık hakları ve kadın hakları hareketlerinin kazanımlarına karşı neoliberal/ neomuhafazakâr bir taarruz halinde. "1980'ler ve 1990'lar boyunca ABD ekonomisinin küçültülmesine ve büyük şirketlerce yeniden yapılandırılmasına, şimdi de CIA, FBI ve Pentagon'un yeniden yapılandırılması eşlik ediyor... Bu yeni güvenlik devleti, demokrasi adına izliyor ve teftiş ediyor."(s. xix)

Eisenstein, önceki Körfez Savaşı'nın ve birçok ABD yönetiminin uyguladığı politikaların Terörle Savaş'ın çerçevesini oluşturduğunu belirtiyor. ABD'de kapitalizmin tarihsel gelişimini şekillendirmiş olan şiddetten bahsederek, bu gelişmeyi ırkçılığın ve ataerkilliğin mevcut olduğu bir tarihe bağlıyor. Eisenstein, Amerikan erilliğini emperyalist, Taliban'ı da kadın düşmanı olarak tanımlıyor ve "toplumsal cinsiyet ayrımcılığının ve cinsel terörizmin bu politik zamanların kritik yönleri olduğunu" (*Against Empire: Feminisms...* 152) ileri sürüyor. Bush yönetiminin, savaşın Afgan kadınlarını "özgürleştireceği" iddiasına meydan okuyarak, yönetimi ve onun "kadın yardımcıları" nı "kadın hakları dilini sağ kanat ve neoliberal, sömürgeci bir gündem yaratmak amacıyla gasp ettikleri" (s. 148) için azarlıyor. ABD'de kadına yönelik şiddete dikkat çekiyor ve "cinsel istismar (metalaştırma) ve cinsel baskı (inkâr) arasında yapılan tercihin, hiçbir surette demokratik bir tercih olmadığını" (s. 155) söylüyor. Bu kitap, kadınlar arasında ortak bir tecrübe oluşumuna yol açan, kapitalizm ve ataerki arasındaki bir ilişkinin kuramlaştırılmasına dayanıyor: Beyaz kadınlar beyaz erkeklerin cinsel terörizmine, Müslüman kadınlar da Müslüman erkeklerin toplumsal cinsiyet ayrımcılığına maruz kalıyor.

Chesler'ın Terörle Savaş'ı coşkulu kabulü ve kışkırtıcı söylemi, onun metnini diğerlerinden ayırıyor. Butler ve Eisenstein, böyle bir bakış açısını kesinlikle reddediyor; ırkçılığı ve Müslümanları her kötülüğün sorumlusu olarak gösteren söylemi itham ediyorlar. Bununla beraber, her üçü de şiddeti ele alış tarzlarında ve beyaz sömürgeci öznelerle Müslüman Öteki'leri ifade edişlerinde şaşırtıcı benzerliklere sahip.

Terörle Savaşın Kuramlaştırılması

Chesler'ın metni, çatışmayı güncel jeopolitik gerçeklerden uzaklaştırıp bağlamından kopuk, ebedi ve oryantal bir Yahudi ve Batı nefretinin içine yerleştirirken, ABD ve İsrail'de hâkim olan, tehlike altındaki ulusal güvenlik hakkında korku tacirliğini ve paranoid saplantıyı yeniden üretir. ABD'ye karşı en güçlü popülist İslamcı hareketlerin ortaya çıktığı Ortadoğu ve Orta Asya ile ABD arasındaki, Filistin ile İsrail arasındaki güç eşitsizliğinden hiç bahsetmez. Chesler, tehlike olarak algıladığı şeyler hakkında kesin konuşur:

Yahudilerle başladı, ama eğer onları durdurmazsak, çok yakında Hıristiyanlara, Hindulara, Budistlere ve tüm dinlere ve ırklara mensup Amerikalılar da yayılacak – hatta yayıldı bile. Taviz vermek artık bir seçenek değil. Eğer onları durdurmazsak, İslam mücahitleri muhakkak ibadethanelerimizden ve müzelerimizden değerli mücevherleri alacak, altınları ve gümüşleri eritecek, en güzel kiliselerimizi ve sinagoglarımızı havaya uçuracak veya üstlerine camiler inşa edecekler. Müslümanlar, bin yıldan uzun zamandır İslam dünyasında tam da bunu yapıyor ve bugün de yapmaya devam ediyorlar. (Phyllis Chesler, *The New Anti-Semitism...* 21)

Chesler'ın eleştiri içermeyen Batı yüceltmesi, feministlerin Bush yönetiminin söylemine güven duyduğunu ima ediyor ve böylece kendi konumunu, her ne kadar tehlikede olsa da, aynı derecede yüceltilen bir özne olarak benimsemesine izin veriyor. Chesler için, Amerika ve İsrail tam anlamıyla Batı, “çünkü hem Amerika hem de İsrail, o kadar fazla şeyi – eşitliği, demokrasiyi, adaleti, modernliği ve bireysel mutluluğu arama hakkını – simgeliyor ve vaat ediyor ki, insanlar bu vaatler *onları* kapsamadığında hayal kırıklığına uğruyor ve güceniyorlar” (Phyllis Chesler, *The New Anti-Semitism...* 10, vurgu metinden alınmıştır). Vaatlerden yoksun bırakılanlar öfkelenmiştir, bu nedenle “Batı medeniyeti kuşatma altındadır.” (s. 205) En fazla korunması gerekenler Yahudiler ve İsrail'dir; çünkü “İsrail aynı zamanda Batı dünyasının kalbidir, onun Kutsal Ülke'sidir ve İsrail'e olanlar, dünyanın her yerindeki inançlı insanlar için önemlidir. Şu anda Yahudilerin İsrail'le nasıl ilişki kurduğu, sonsuza kadar bizi etkileyecektir. Aslında, Yahudi

olmayanların İsrail’le nasıl ilişki kurduğu da sonsuza kadar bizi etkileyecektir.” (s. 209) Chesler’ın İsrail’in uyguladığı şiddeti onaylaması, şiddetin daima savunma amaçlı gerçekleşmesinden kaynaklanır. (s. 42) Chesler, İsrail’in sömürgeci veya ayrımcı bir toplum olmadığı konusunda okurlarını temin eder. İnsanlar “tatlı ve duygusal”dır (s. 211); kontrol noktaları Sırplarınkiyle karşılaştırıldığında “anaokulu” gibidir (s. 99) ve “İsrail ordusu dünyadaki en medeni (ve sivil) ordulardan biridir” (s. 98); askerleri “bu koşullarda birçok profesyonel ordunun uygulayacağından daha fazla kısıtlamayla” hareket etmektedir. (s. 217)

Avrupa’da, Yahudi Soykırımı dehşeti ile sonuçlanan örgütlü katliamlara Hıristiyanlar da iştirak etmiş olmasına rağmen, Chesler Kilise’nin “evrim geçirdiğini ve eski fikirlerinden bazılarını yeniden düşünmeye ve onlardan pişmanlık duymaya başladığını” (*The New Anti-Semitism...* 21) ileri sürer. Bu görüş ona, ABD ve İsrail arasında, ortak değerlerine ve yaradılıştan olan “erdemler”ine dayanan medeni ve kültürel -politik değil- bir ittifakın varlığını iddia etme fırsatını verir. ABD ve İsrail arasındaki ırksal ittifakı görünmez kılması ve Yahudileri Batılı olarak göstermesi, bu dinsel kategori içindeki, Aşkenazi, Sefarad, Mizrahi Yahudilerini de kapsayan heterojenliği tahrip eder. Bu tür farklılıkları atlayarak tüm Yahudileri Batı’yla özdeşleştirir ve Müslümanları antisemitiklerin öncüsü olarak tanımlar. Gerçekliğin tersine çevrilmesiyle, dışarıdan gelip yerleşen ABD ve İsrail toplumları, Müslümanların kurbanlarına dönüştürülür. David Goldberg, Yahudi Soykırımı’nın Avrupa’da “ırkın ve ırkla yazılmış tarihin üstünlüğünün bir işareti” haline getirildiğini, bunun da “Avrupa’nın sömürgeci tarihinin ve mirasının yok olmasa bile dağılması”yla sonuçlandığını ileri sürer. (David Theo Goldberg, ‘Racial Europeanization’, 336) Goldberg’in Avrupa’nın ırkçılık mirasının örtbas edilmesine ve Yahudi Soykırımı’na odaklanarak araştırmadan azledilmesine yönelik eleştirisi Chesler’ın metnine uygundur; çünkü Chesler, ırkçı nefretin yegâne kurbanları olarak Yahudileri sunmakta, dolayısıyla bu davranışları yeniden üretmektedir. Görüşleri, sadece Avrupa’da değil, ABD’de de mevcut olan ırkçılığın ve antisemitizmin kesin olarak inkârına dayanmaktadır.

Chesler, kendisini aydınlanmış velinimet olarak sunan ve özel olarak beyaz kadınları kapsayan bir Batı hayaline iştirak etmektedir: “Bir feminist olarak uzun süredir, istemeyerek ve kurtulma şansları olmadan ev içinde ve cinsel anlamda köleliğe mecbur kalan kadınları kurtarmayı düşünüyorum.” (Phyllis Chesler, *The New Anti-Semitism...* 198) Bu sömürgeci feminist hayalle birlikte, kendi feminizminin Müslüman dünyanın aşırı ataerkilliği tarafından kışkırtıldığını söyler: “Benim sözde Batılı feminizmin, hiç şüphesiz, kadınların, çocukların ve hizmetçilerin yaşadığı korkunç baskıyı gözlemlediğim ve tecrübe ettiğim o güzel ve vefasız ülkede [Afganistan] şekillendi. Artık her yerde toplumsal cinsiyet ayrımcılığını görebiliyordum, Amerika’da bile.”

(*The New Anti-Semitism...* 16) Bence onunkisi, kendi üstünlüğü içinde eğlenen, kendi kültürüne ve toplumuna ait bir feminizm. “Beyaz kadının yükü” için yapılan ayrıntılı ırkçılık karşıtı eleştiriler bu görüşümü yumuşatmıyor.

Butler’ın analitik çerçevesi, 11 Eylül saldırılarının ABD’ye verdiği zararlarla başlar: “ABD sınırlarının ihlal edilmesi, dayanılmaz bir savunmasızlık duygusunun açığa çıkarılması ve insan hayatı üzerinden korkunç bir bedelin alınması korkunun ve matemın sebebiydi, ve hâlâ da öyle; bunlar aynı zamanda sonrasındaki politik yansımalar için bir tür kıskırtmaydılar.” (Judith Butler, *Precarious Life: The Powers of...* xi) Saldırlardan önceki on yıllar içinde başka ülkelerin sınırlarının, Afganistan ve Irak dahil, ABD tarafından ihlal edilmesinden de bahsediliyor, ancak bunlar söylem kısmını şekillendirmiyor, yine de Butler “diğerlerinin ABD’nin ellerinde keyfi şiddetin acısını çektiğini” (s. xiv) kaydediyor. Ama ötekilerin çektiği, 11 Eylül öncesinde en çok Irak ve Afgan halklarının bedenlerinde somutlaşan bu acı ve ABD saldırganlığının bilinen diğer pek çok kurbanı, Butler’ın analizinin başlangıç noktası değil. (Mahmood Mamdani, *Good Muslim, Bad Muslim...*; Chalmers Johnson, *Blowback: The Costs and...*) Bunun yerine çerçevesini, ABD’ye yapılan belirli bir saldırı biçimlendiriyor, oradan yola çıkarak insan türünün genelleştirilen acısıyla ilgileniyor. Bu çerçeve, her ne kadar kasıtlı olmasa da, aniden ve canlı olarak kendi savunmasızlığını keşfeden (beyaz) Amerikan öznenin deneyimini olduğu gibi, Bush yönetiminin dile getirdiği emperyalist bakış açısını da öne çıkarıyor. Bu öznenin ABD’nin uyguladığı şiddetten zevk almıyor veya onu inkâr etmiyor olması, emperyalist bakış açısını karmaşıktırıyor, ama ona karşı çıkmıyor. Butler, bu savaşta ABD şiddetinden, yol açması ve gelecekte ABD halkını tehdit etmesi muhtemel sert karşılık sebebiyle son derece rahatsız olmuş görünüyor. İnsanoğlunun deneyimini şekillendiren savunmasızlığı öne sürerek kişiye ve Öteki’ne verilen zarar hakkında bir anlayış arıyor: “Zarar görmek, kişiye o zararın üstüne düşünme, dağıtım mekanizmasını bulma, başka kimlerin geçirgen sınırlardan, beklenmedik şiddetten, malına mülküne el konmasından ve korkudan dolayı, ne şekilde acı çektiğini bulma fırsatını verir.” (*Precarious Life: The Powers of...* xii) Bu savunmasızlığın eşit dağılmadığını teslim etmesine rağmen, ortak savunmasızlık ve kayıp deneyimlerine dayanan bir politik toplum olasılığından söz ederken yaptığı analiz, yine de böyle bir varsayım üzerinden ilerliyor.

Böyle bir toplum, onun metnindeki “biz” oluyor: “Mekân ve tarih açısından farklarımız olmasına rağmen”, Butler diyor ki,

... bir “biz”e başvurmanın mümkün olduğunu tahmin ediyorum, çünkü hepimiz birini kaybetmenin nasıl bir şey olduğunu biliyoruz. Kayıplarımız,

hepimizden ince bir “biz” yarattı. Eğer birini kaybetmişsek, o halde sevmiş ve istemiş, isteklerimizi gerçekleştirmek için mücadele etmişiz demektir. (Judith Butler, *Precarious Life: The Powers of...* 20)

Başkalarını kaybetmenin farklı özelliklerinden bahsedilmediğinde, (beyaz) öznenin birisini kaybetme tecrübesi, bu toplumun kimliğinin belirlendiği zemini oluşturuyor. Butler, her ne kadar evrensel olarak paylaşılan bir insanlık durumu varsayımına karşı tekrar tekrar ve açıkça uyarıya da, yaptığı analiz evrensel bir insanlık deneyimi kavramını tekrar tekrar ve açıkça yeniden üretiyor:

Şiddetten, savunmasızlıktan ve matemden bahsediyorum; ancak burada incelemeye çalıştığım, baştan beri, hatta birey olmadan da önce, bedensel ihtiyaçların erdemleriyle, birtakım birincil ötekiler yüzünden vazgeçilen daha genel bir insan kavramı var: Bu kavram, bilmek ve hüküm vermek için çok genç olduğumuz şeylere karşı savunmasız olduğumuz anlamına gelir; bu yüzden şiddete karşı savunmasız durumdayız, ama aynı zamanda başka bir şekilde, bir tarafta varoluşumuzun imhasının, diğer tarafta ise yaşamlarımız için bedensel desteğin olduğu çok kısa bir menzilde savunmasız durumdayız. (*Precarious Life: The Powers of...* 31)

ABD'nin ülkelerin bağımsızlığını tahrip etmesinin, istilalarının ve işgallerinin analizi, tarihsel olarak desteklenen işgal edenlerin ve işgal edilenlerin birbirinin ötekisi olma durumunu görmezden gelen ortak, *primal*¹, birey-öncesi ve psiko-varoluşsal bir savunmasızlık tecrübesi üzerine kuruluyor.

Butler'ın insan özne kavramlaştırmasının ön plana çıkardığı ortak savunmasızlık deneyimi, olgusal ve varoluşsal anlamda uygun olabilir. Ancak emperyalist bir savaşın incelenmesinde temel bakış açısı olarak “*primal* savunmasızlık”ın kullanılması, Butler'ın tartışmasını o kadar soyut ve liberal-bireyci bir çerçeveye yerleştiriyor ki, jeopolitik güç ilişkilerinin ABD tarafından bu savaş sayesinde yeniden yapılandırıldığının anlaşılmasına büyük ölçüde engel oluyor. Gerçekte, emperyalist ilişkilerin yarattığı belirli savunmasızlıklar, çocukluk durumunun iptidai savunmasızlığı yanında tali kalıyor. Sonuç olarak, Butler'ın çocukluk durumuna öncelik verirken kolektif bir “biz”i dayatması, bu durumun önceliğini Öteki için ontolojik bir çıkış noktası olarak kabul ediyor (eğer onlar da Butler'ın insan kavramına dahil ise). Ülkesi işgal edilen halkların

¹ Primal (İng.): ilk, en eski, orijinal, dünyadaki en eski zamana ait olan veya sanki öyle imiş gibi görünen. (ç.n.)

deneyimlerinin, özünde emperyal öznelerinkiyle aynı olduğu çıkarımı yapıyor. Bence, emperyalist tahakküm koşulları dönüşmediği sürece böyle bir deneyim ortaklığının uygulanması imkânsızdır. Butler, hümanist ilkeleri reddeder görünmekle birlikte, şiddeti analiz etmek için onları kullanıyor. Onun tür olarak “insan” öznesi, işgal edilen halkların çektiği eziyetin, şiddetin ve kayıpların önemli ölçüde farklı olduğunun ve bu insanların emperyalist güçlerin öznelerinden çok daha fazla şiddet ve zarar görme tehdidi altında olduğu kabulünün üstü kapalı biçimde inkâr edilmesine dayanıyor. Hümanist ilkelere sığınarak Afganlar, Iraklılar ve diğer Müslümanların yaşadığı şiddetle beyaz öznelerin yaşadığı şiddetin biçimleri ve dereceleri arasındaki ırka dayalı ayrımların yok olmasına yol açarken, (emperyal) beyaz öznenin deneyimini ve bakış açısını yine merkeze koyuyor. Richard Dyer, beyazlığın yeniden üretilmesinin yollarından birinin, beyazlara bir insan modeli gibi davranmak olduğuna işaret ediyor. Beyaz öznelerin bu insan konumunu iddia etmelerini mümkün kılan şeyin ırksal güç olduğunu söylüyor: “Sadece insan olmaktan daha güçlü bir iktidara sahip olan bir konum yoktur. İktidar iddiası, insanlığın ortak özellikleri hakkında fikir beyan etme iddiasıdır. Başka bir ırka mensup insanlar bunu yapamaz -onlar yalnızca kendi ırkları adına konuşabilir.” (Richard Dyer, *White* 22) Butler, insan tanımı beyaz özne tarafından iddia edilirken, beyazlığı görünmez kılarak ırksal iktidarın klasik bir özelliğini yeniden üretiyor.

Butler’ın olayların çerçevesini çizerken kullandığı psikanalitik ve felsefi yaklaşımın Terörle Savaş’a ışık tutmakta yararlı olamayacağını düşünmüyorum. Ne de olsa, pek çok eleştirel ırk kuramcısı, Frantz Fanon ve ondan sonrakiler, her ikisini de şiddeti, ıstırabı ve acıyı kuramlaştırmak için verimli bir biçimde kullandı (Frantz Fanon, *Black Skin, White Masks*). Sorunlu bulduğum şey, Butler’ın Batılı psikanalitik ve felsefi geleneklerin evrenselci varsayımlarını yeniden üretiyor olması. Fanon, Sigmund Freud’un “birey unsuru”nun dikkat gerektirdiği konusundaki ısrarını eleştirerek “siyah adamın yabancılaşmasının bireysel bir mesele olmadığı” konusunda uyarıda bulunur, çünkü “filojenezin (soyoluş) ve ontojenezin (bireyoluş) yanında sosyojenez (toplumoluş) vardır.” (*Black Skin, White Masks* 13) Psikanalizi “bireyin tarihiyle büyük tarih arasındaki ilişkiyi hesaba katma noktasındaki başarısızlığı” için eleştirir. Ona göre psikanaliz, tarihin “örgütleyici güç hattı”nı ve bu hat yıkıldığında veya kökünden söküldüğünde bireyin benliğinde olduğu kadar, bilinçsiz benlikte oluşan etkisini de ihmal etmiştir. (Alice Cherki, *Frantz Fanon: A Portrait* 21) Butler’ın ABD’nin gördüğü zararı merkeze koyması, gezegendeki en güçlü politik toplumun, saldırdığı ve işgal ettiği kendisine eşit olmayan toplumların saldırılarına açık olarak sunulmasına olanak tanır. İstemeyerek de olsa,

ırkın ve beyaz üstünlüğünün benlik üzerindeki etkisini tanımayan bir psikanalitik kuram vasıtasıyla Batı'nın paranoid savunmasızlık fantezilerine inandığını gösterir.

Başlangıç noktası olarak ABD zulmünün tarihini ve büyüklüğünü alan bir çerçeve, bu çatışmadaki şiddetin ötekilerden kaynaklandığını söyleyen tarihsel hafıza kaybını paramparça ederdi; ancak Butler'ın "devlet terörü"ne yaptığı, hiçbir bağlamı olmayan göndermeler bu tartışmanın yerini dolduramaz. Butler, ABD zulmünün büyük ölçüde savunucu şiddet olarak anlaşılabilceği sonucuna varır:

Trajik bir şekilde, ABD önce kendisi şiddet uygulayarak şiddeti önlemeye çalışıyor, ama korktuğu şiddet, kendisinin sebep olduğu şiddet. Bununla, ABD'nin vatandaşlarının maruz kaldığı saldırılardan bir nedensellik ilişkisiyle sorumlu olduğunu söylemeye çalışmıyorum. Ayrıca, ölümcül eylemlerine neden olan korkunç şartlar ne olursa olsun, Filistinli intihar bombacılarını temize çıkarmıyorum. Berbat koşullarda yaşayıp dayanılmaz acılar çekmekle, ölüm saçan eylemler tasarlamak arasında yine de katedilmesi gereken bir mesafe var. Başkan Bush, bu mesafeyi çok hızlı katetti, on günlük dikkat çeken bir yasin ardından "kedere son" çağrısı yaptı. Acı çekmek, alçakgönüllülük, savunmasızlık, kolayca etkilenme ve bağımlılık gibi deneyimleri beraberinde getirebilir; bunlar, eğer onları hızlıca "çözmezsek" kaynak olabilirler; bizi, savaş için sonsuza kadar gerekçeler üreten paranoid kurbanın kabiliyetinin ötesine ve karşısına taşıyabilirler. Bu, kişinin kendisindeki öldürücü dürtülerle, yoğun bir korkuyu bastırmaya çabalayan dürtülerle etik olarak mücadele etme meselesi olduğu kadar, ötekilerin acısını anlama ve kendi çektiği acıları tartma meselesi. (Judith Butler, *Prekarious Life: The Powers of...* 149-50)

Filistinli intihar bombacılarının kanlı eylemleriyle, "dürtüler"ini hayata geçirmek için emrinde Pentagon olan Amerikan başkanının eylemleri arasında bir eşitlik olabileceğini ileri sürmek tuhaf. Filistinli intihar bombacılarının ve Amerikan başkanının "öldürücü dürtüler"ine, birbirine benzer "yoğun korku" ve "acı çekme" deneyimlerinin yol açtığı yönündeki çıkarımı da sorunlu buluyorum. Filistinlilerin, "etik" özneler olarak kabul edilebilmek için "dayanılmaz eziyetler"le yaşarken dahi şiddeti reddetmeleri gerektiği fikri, onların deneyimlerini ve önceliklerini yok sayıyor. Bu, onların eylemlerinin farklı bir epistemik ve ontolojik paradigma içinde ahlaki ve manevi temellere sahip olabileceği düşüncesini neredeyse imkânsız kılıyor.

Butler'ın "acı çekme"nin etik ve manevi olarak üstün karşılığını şiddetten kaçınmak olarak önermesi, ister istemez 20. yüzyılda Üçüncü Dünya'nın birçok ülkesinde ortaya çıkan militan özgürlük hareketlerini şüphe konusu haline getiriyor. Üzerinde yaşadıkları toprağın istilasına ve işgaline direnenlerin şiddetiyle işgal kuvvetlerinin şiddeti arasında hiçbir fark görmüyor. Özellikle milliyetçi hareketler tarafından şiddet veya pasifizm (barışçılık) kullanımının etkileri üzerine yapılan kapsamlı tartışmalara dair düzenli bir ilginin yokluğunda, böyle bir politik duruş; örgütlü, emperyalist şiddetle yaşayan diğerleriyle ciddi bir bağlantı olasılığının önünü kesiyor. İşgalci kuvvetlerin öznelerini de bu gündelik şiddetin sorumluluğundan kurtarıp masum çıkarıyor.^{iv} Butler'ın kitabı, şiddet eylemlerini ve bu şiddetten doğan misillemeye uğrama korkularını -milyonlarcasını katlederken dahi- tekrar tekrar Öteki'ne yansıtan beyaz sömürgeci öznelerin tarihsel deneyimlerini yeniden, bugün için canlandırıyor. (Eduardo Galeano, *Open Veins of...*; Richard Drinnon, *Facing West: The...*; Adam Hochschild, *King Leopold's Ghost*) Bugün, şiddetle karşılık verilmesinden duyulan bu hayali korkular, birçok Batılı elit ve onların görünürde korktukları halkların ülkelerini işgal etmekle meşgul olan orduları tarafından Araplara, Afganlara, Iraklılara ve Filistinlilere yansıtılıyor. Öteki'nden duyulan bu hayali korku, emperyal beyazlığın masumiyetinin oluşumunda temel bir özellik olmuştur; öyle ki beyaz özne, ötekilerin topraklarına yaptığı ani saldırıları savunma amaçlı, bu nedenle de gerekli bir şiddet türü olarak tarif etmeye başlamıştır.

Butler'ın medyanın "görsel estetiği savaş stratejisinin parçası olarak istismar etmek ve araçsallaştırmak" için 'savaşın estetik boyutu'nu kullandığı eleştirisine seve seve katılabiliriz, peki şu cümlesinden nasıl bir sonuç çıkaracağız?: "Elbette, 'şok ve dehşet' etkisinin ilk olarak ortaya çıktığı yer Dünya Ticaret Merkezi'nin görülmeye değer bir şekilde yıkılmasıydı; ve yakın zamanda ABD tüm dünyaya eşit derecede yıkıcı olabileceğini ve olacağını gösterdi." (Judith Butler, *Precarious Life: The Powers of...* 148-9) ABD'nin Irak ve Afganistan'da uyguladığı şiddetin, İkiz Kuleler'e yapılan saldırıyla "eşit derecede yıkıcı" olduğu nasıl hesaplanır? Bu, ABD ordusu ve onun müttefikleriyle eşit derecede şiddet uygulayarak öç alabilen düşman fantezisi, Bush yönetiminin savaş propagandasının temel ilkelerinden biri olmuştur.

Butler ve Chesler'ın aksine, Eisenstein Batı kategorisini ve beyazlığın homojenliğini yapıbozuma uğratmaya çalışır. Batı kavramını reddederek, "Sözde Batı, gerçek olduğu kadar kurgusal, kökene olduğu kadar mal etmeye dayalı ve vaatkâr olduğu kadar dışlayıcıdır." (*Against Empire: Feminisms...* xv) diyerek Batı/Doğu ikiliğini sorgular. Feminizmin yalnızca Batı'nın muhafazasında olduğu önermesini reddeder ve "öteki feminizmler"i ve "başka yerler"den

“polyversal² insanlık”ı vurgular (s. xv). Batı/Doğu ve dini/seküler ayrımları arasında ortak bir insanlığı tanımanın gerekliliği üzerinde durur (s. 5). Fakat, Batı/Doğu ikiliğini sadece toplumsal cinsiyeti diğer toplumsal ilişkilerden yukarıya taşımak için reddeder. Eisenstein’ın analizinin açıklanması zor olan düğüm noktası budur:

Marazi bir ismi olan Batı/Doğu ikiliğinin her iki tarafında maskülinist-militer bir zihniyet hâkimdir... Her iki taraf da, farklı ifade edilse bile, temel bazı hususları paylaşır, özellikle erkeklere imtiyaz tanıma anlamında. İki taraf da kadınların tam ekonomik ve politik eşitliğini veya cinsel özgürlüğünü sahiplenmez. Bu bakımdan, kadınların hakları ve yükümlülükleri alanında, ikisi arasında daima bir akışkanlık olmuştur. (Zillah Eisenstein, *Against Empire: Feminisms...* 151)

Afgan kadınlarına Afgan erkekleri tarafından uygulanan şiddeti vurgularken, halihazırda o ülkeyi işgal etmiş olan Batılı emperyalist ulusların erkekleri ve *kadınları* tarafından uygulanan şiddeti hafife almış olur. Cinsel ekonominin ve toplumsal cinsiyet kaynaklı şiddetin ekonomik düzeni desteklediği iddiasına karşı olmayabilirsiniz. Ancak, emperyalist feminizm biçimlerinin yalnızca neoliberal feminizm ve Bush yönetiminin “kadın hakları dili”ni çalması olduğu ve emperyalist ilişkileri yeniden üretenlerin sadece Yönetim’de çalışan kadınlar olduğu [Batı’nın kadınları olarak konuşan (Zillah Eisenstein, *Against Empire: Feminisms...* 160), adeta kadın kılığına girmiş bir erkek gibi davranan ve vitrine çıkarılan (s. 156)] iddiaları hiç inandırıcı değil. Eisenstein’a göre, Batılı feminizmin “radikal” biçimleri, Üçüncü Dünya feministlerince yanlış anlaşılıyor; bu da sadece feminizmin sağ kanat tarafından ele geçirilmesine hizmet ediyor. Irkçılığı büyük ölçüde “kapitalist” ve “emperyalist” menfaatler üzerinden tanımlıyor, yeniden üretilmesini de çoğunlukla beyaz erkek elitlere mal ediyor. Böylece, emperyalist ilişkilerden bütün beyaz kadınların payına düşen önemli irksal menfaatler görünmez kınıyor.

Eisenstein, ABD’de var olan, ırk meselesini dışlayan feminizm biçimlerini (radikal feminizmler dahil) eleştirmeyerek, beyaz feministlerin kendilerini Üçüncü Dünya’daki kadınların toplumsal cinsiyet bağlamında doğal müttefikleri olarak takdim etmek için kendi toplumsal cinsiyet mağduriyetlerini anlattıkları o bildik alana dönüyor. Her ne kadar Chesler’in veya Butler’ın yaptığı gibi beyaz emperyal özneyi tekrar merkeze koymasa da, merkezden tamamıyla dışlamıyor da. Aslında, feminize olmuş emperyal öznenin ataerki yüzünden -hem Amerikalı hem Müslüman

² Polyversal (Ing.): İngilizce “universal” (evrensel) kelimesinden, “tek, bir” anlamına gelen uni- öneki yerine “çoklu” anlamına gelen poly- öneki kullanılarak türetilmiş bir kelime.

erkekler- tehlikede olduğunu ifade ediyor, ama Müslüman kadınların beyaz erkeklerin ve *kadınların* ırkçılığı yüzünden tehlikede olduğunu söylemiyor. O halde tahminen, ırkçılık karşıtı ve sömürgecilik karşıtı erkek liderlerin cinsiyetçiliği eleştiriliyor, ırkçılık karşıtı feministlerin kendilerine uygulanan baskıyı idrak etme konusundaki yetersizlikleri de eleştiriliyor; fakat beyaz anaakım ve radikal feminizmlerin ırkçılığı hakkında çok az eleştiri yapılıyor. Maalesef bu kitap, Batı/Doğu ikiliğinin reddinin, imparatorluk kurmayla olan suç ortaklığından muaf tutulan beyaz, toplumsal olarak cinsiyetlendirilmiş (*gendered*) özne pozisyonunun yeniden yazılmasıyla bir arada var olabileceğini gösteriyor. Eisenstein'in ABD'deki erkek şiddetinin altını çizmesi kuşkusuz önemli, özellikle Batılı ve "seküler" kisvesi altındaki ataerkil pratikler, İslami şartlarda onlara verilen aşırı görünürlük özelliği sayesinde irdelenmekten kurtulurken. Ama salt beyaz kadınların üstündeki beyaz erkek tahakkümünü vurgulamak, beyaz olmayan erkekleri doğası gereği ataerkil ve vahşi olarak tanımlayan Batılı ırkçı-cinsiyetçi söylemin karşısında durmuyor. Bu söylem artık kışkırtıcı bir şekilde Müslümanlık karşıtı oldu; ama eskiden, genelde siyah ve Üçüncü Dünya "maşizm"inin Batılı kültürel inşası aracılığıyla, tüm Üçüncü Dünya halklarına yöneltilirdi. Eisenstein, şaşırtıcı biçimde Batının bu tarihsel geleneğini görmezden geliyor; mevcut çatışmanın kalbinde bir "Küresel Kadın Düşmanlığı" yattığını (2004: 150) ve bunun beyaz kadınları da eşit oranda tehdit ettiğini dile getiriyor.

Öteki ile (Yanlı) Bağlantılar

Her üç metnin paylaştığı hayret verici bir özellik, Bush yönetiminin savaş retoriğinde mutlak Öteki olan İslamcılarla kurdukları ilişkinin doğasına dikkat edildiğinde açığa çıkıyor. Hepsi de, ABD'ye ve Batı'ya yönelik ciddi İslamcı eleştirilerle, 11 Eylül saldırılarının sözde faillerinin politik talepleriyle ve Afganistan ve Irak'taki somut taleplere sahip isyancı güçlerle ilgilenme konusunda bir gönülsüzlük sergiliyorlar. 11 Eylül saldırılarına giden süreçte, Usame bin Ladin ve El-Kaide şebekesi, ABD'den bazı net taleplerde bulundu. Bunlar arasında, ABD birliklerinin ve üslerinin Suudi Arabistan'dan çekilmesi, ABD ve İngiltere tarafından titizlikle uygulanan Irak'a karşı Birleşmiş Milletler yaptırımlarının kaldırılması ve Filistin'in işgaline son verilmesi vardı. O zamanlar bu talepler çoğunlukla görmezden geliniyordu; saldırılardan sonra ise medya bunların konuşulmasını faal olarak engelledi. Her üç kitap da bu taleplerin ve onların altında yatan ABD'ye yönelik eleştirilerin tartışılmasını engellemeye katkıda bulunuyor. Bu talepler, her ne kadar militan dinsel bir ideolojiye dayansalar da, içerik itibarıyla tamamen politikler. Bu açıdan üç metin de, Bush yönetiminin, yegâne dürtüsü Amerikalıların muhtemelen idrak edemeyeceği akıldışı bir nefret olan "düşman"ı dikkate almama stratejisinin sürdürülmesine yardım ediyor.

Chesler'in analizi, eylemlerinin mantığı anlaşılamayan Müslümanların mutlak Öteki olarak yeniden üretilmesi ekseninde dönüyor. Chesler uyarıyor: "Yahudilere ve İsraililere karşı eşgüdümlü saldırılar tırmanıyor. Eşzamanlılar ve önceden tasarlanıyorlar, Arafat usulü, Bin Ladin usulü, ayrı saldırılar aynı anda vuku buluyor... İlerlemeyi lanetleyenler, devleti, tekdüzeliği, hiyerarşiyi ve geleneklere uygunluğu savunanlar şimdi son model Batı silahlarıyla donatıldılar – onlarla tüm dünyayı Talibanlaştırmayı ümit ediyorlar." (Phyllis Chesler, *The New Anti-Semitism...* 13-14) Uluslararası konferansları da "ele geçiren" Müslüman erkeklerin sürdürdüğü kanlı şiddete ilaveten, Müslüman kadınların şiddetinin de daha az öldürücü olmadığı söyleniyor. Tarihlerindeki Filistin hikâyeleri bir yana, Chesler İsrail'e ve Siyonizme yapılan Yahudi eleştirileriyle de, kendilerini yok edecek olan Müslümanlara yaltaklandıkları için kızmanın haricinde ilgilenmiyor. Müslümanları Yahudilerin yegâne düşmanları olarak tanımlaması tehlikeli bir politik tutum; çünkü Müslüman olmayan Amerikalıların antisemitizmine karşı uyanık olmaya imkân tanımıyor. ABD'deki antisemitik güçlerin hem Yahudilerden hem de Müslümanlardan aynı şekilde nefret edebileceğini kabul etmekten imtina etmesi, ikisi arasında çıkar ortaklıkları ve dini gelenekler açısından benzerlikler olması ihtimalini de reddetmesine yol açıyor. Yahudiler ve Müslümanlar arasında herhangi bir ortak insanlık durumu olabileceğini inkâr ediyor. Böylece geçmişin, ve aslında günümüzün de, sömürge karşıtı ve ırkçılık karşıtı hareketlerinde görülen, Yahudiler ve Müslümanlar arasında tarihsel olarak var olmuş güçlü ittifakları görünmez kılıyor.

Butler, Batı veya beyazlık söylemi hakkında açık bir tartışmaya girmiyor. Kuzey Amerika'da kamusal alana muzaffer bir edayla hâkim olan, her yerde hazır ve nazır, Batı'nın medeni üstünlüğü iddiaları düşünüldüğünde, bu şaşırtıcı. Bunun yerine, yukarıda da bahsedildiği gibi, Butler "insan" öznesini o kadar genelleştiriyor ki, beyaz olan ve beyaz olmayan öznel arasındaki güç ilişkileri tartışmasından kurtuluyorsunuz. Oysa bu tür güç ilişkileri, insan kategorisine "ötekiler"i dahil etmeye çalışan en incelikli ve ateşli girişimlerce bile bir kenara atılamaz. Butler'ın analizinde bu ilişkiler, arada bir ortaya çıkan çatlaklarda gözümüze ilişiyor: "Zarar görebilecek olmamız, diğerlerinin zarar görebilecek olması, başkasının kaprisi pahasına ölüm tehlikesi altında olmamız, tüm bunlar hem korkuya hem de üzüntüye sebep oluyor." (Judith Butler, *Precarious Life: The Powers of...* xii) Eğer herkes, insan bedenselliğinin sonucunda yakınlarını kaybetme, yaralanma ve zarar görme gibi koşulları paylaşıyorsa, "biz"i, "yaralanması muhtemel" olan "diğerleri"nden ayıran nedir? "Kapris"i pahasına "biz" dediği hayali toplumu ölüm tehlikesine atabilen "başkası" kim? Butler'ın toplumunu oluşturan "biz"e dair soyutlanmış kavramının sınırları öyle dar ki "biz"i ölüm tehlikesine atan "başkası/öteki"

hakkında/ile konuşmuyor (konuşamıyor?). Butler, “biz” dediği toplumun olasılıklarıyla birkaç farklı açıdan mücadele ediyor: “Eğer hâlâ bir ‘biz’den bahsedebiliyorsam, veya kendimi buna dahil edebiliyorsam, bizim yanımızda belli şekillerde yaşayanlarla, farklı cinsel tutku, duygusal acı veya politik öfkeleri olsa da, konuşuyorum demektir’.” (*Precarious Life: The Powers of...* 24) Eğer durum gerçekten buysa, o halde bu “öteki”ni Öteki yapan nedir? Çünkü “onlar”ın pek çoğu onların “yanında” yaşıyor, açık olarak -en azından kısmen- “duygusal acı”, “cinsel tutku” ve “politik öfke” ile motive oluyorlar. “Kendi yanında” yaşayan Butler, bu çelişkiyi kuramlaştırırken nasıl olağanın dışına çıkıyor? Butler’ın analizine Öteki korkusu musallat olmuş durumda; göstermeye can attığı ortak savunmasızlığı aşan bir korku bu. Savunmasızlığı “başkasının kaprisi pahasına ölüm tehlikesi altındayız.” şeklinde ifade etmesi, Batı’nın ırksal Öteki’sine yönelttiği şiddetin bir izdüşümü.

Butler, Batı’nın onun Öteki’si olarak görülenler tarafından nasıl tarif edildiği konusunda ilgilenmiyor. 11 Eylül saldırıları, devletlerinin onların adına yaptığı şiddet dolu eylemlerin suç ortağının ve sorumlusunun ABD halkı olduğunu söyleyen net bir tanımla yapılmıştı. Bence, ancak ve ancak Batı’nın *kendi ötekileri tarafından yapılan* tanımlarıyla ilgilenerek, Butler’ın da açıkça arzu ettiği gibi, Batı ve onun Öteki’si arasındaki ikiliğin aşılması mümkün olabilir. Ancak Butler’ın yaklaşımı bunu ilerletemiyor, çünkü emperyal/ırksal ikiliğe veya belirli insanların/ötekilerin taleplerine değinmiyor. İşgal altında yaşayan halkların somut eleştirileriyle ve talepleriyle ilgilenmeye duyulan bu isteksizlik, Batılı öznelerin (beyaz olmayan) ötekilerin doğasını tanımlarken kendi güçlerini beyan etmelerinin bir yolu olagelmıştır. Butler, somutlaşan ötekiler yerine, kendisiyle aynı olanla ilgilenmeyi tercih ediyor. Hayatın istikrarsızlığından söz ederken, Levinas’ın kişinin Öteki’nin/Öteki olarak “yüzüyle” karşılaşmasından yola çıktığı etik kuramına değiniyor. Bu karşılaşmanın, hem Öteki’ni öldürme hem de böyle bir cinayetten kaçınma uyarısıyla yaşama isteğine neden olduğunu söylüyor. Butler’ın, Öteki’nin/Öteki olarak yüzün önemini izah etmek için Levinas’a yönelmesi ve sadece Öteki’nde değil, kişinin kendisinde oluşan öldürücü öfke eğiliminden söz etmesi, Öteki ile gerçek bir ilişkilene sayılamaz. Bu çatışmanın Öteki(ler)ini daha anlaşılır, onların eylemlerini daha idrak edilebilir kılmaya, böylece insanlıklarının fark edilmesine katkıda bulunmuyor. Kendisiyle aynı olanlarla ilgilenip, Öteki’ni mantığın ve etiğin ötesine atarak insanlıktan çıkarılmasını sağlıyor.

Eisenstein, tekrar tekrar her yerdeki kadınların erkek şiddeti yüzünden yaşadığı ortak deneyimlere işaret ediyor; “kadın düşmanı olan köktendinciliğin şiddeti ile seküler ataerkillikler arasında paralellikler kuruyor.” (*Against Empire: Feminisms...* 153) “Her iki maskülinizm biçimi de -Bin Ladin’in terör taktikleri veya Bush’un bombaları- dünya üzerindeki kadınlar için

yeterince iyi değil.” Diyor. (s. 155) Bu şiddetin, bütün kadınların ve kız çocuklarının hayatını tehlikeye atan ortak bir “maskülinizm”den kaynaklandığını söylüyor. Irk kavramı gözden kaybolurken, erkekler, kadınların ve kız çocuklarının oluşturduğu küresel toplumun Öteki’leri haline geliyorlar. Belki de Eisenstein, “başka yerlerin feminizmleri”nden bahsederken Batı’nın “ötekileri”nin bir kısmıyla ilgilenme çabasına en çok yaklaşan yazar oluyor. Fakat Siyah ve Latin feministlerin “feminizmi, anaakım beyaz kadın hareketinin liberal bireyciliğinin ötesinde, tehlikeli bir çoğulculuğa sürükledikleri” ve “ırkçılık karşıtı feministlerin daha geniş bir kolektivite ve daha çok kadını kapsamak adına farklılıkları kucakladığı”nı iddia etmesi, ırkçılık karşıtı feministlerin hem radikal hem anaakım feminizmlere yönelttikleri ırkçılık eleştirilerine değinmediği zaman içi boş kalıyor. (s. 186) Böylece Eisenstein, bu eleştirileri hafife aldığını gösteriyor.

Nasıl olur da, Müslüman erkeklerin, toplumlarını işgal eden güçlere kin beslediklerine dair en ufak bir şüpheye hapse atılması, işkence görmesi ve öldürülmesi, *kendisini* ve *toplumunu* bu erkeklerden gelecek kıyaslanabilir bir şiddetin tehdidi altında gören beyaz feministin paranoid tahayyülünü bozmaz? Ben bunun, böyle feminist tahayyülleri mümkün kılan, doğasında mevcut olan masumiyet hikâyelerine dayanan -ve şimdi Batı medeniyetiyle birleşen- beyaz üstünlüğünden kaynaklandığını savundum. Butler, Chesler ve Eisenstein’ın bu makalede analiz edilen çalışmalarının her birinin farklı öncelikleri var ve okuru çok farklı politik tercihlere yönlendiriyorlar. Ne var ki hiçbirinin, Öteki’nin insanlıktan çıkarılmasına engel olacak şekilde gerçek ötekilerle ilgilendiği ileri sürülemez. Eğer Ötekileştirme bozulacaksa ve eğer feministler, tarihsel olarak üzerinde tahakküm kurduklarıyla bu tür takaslardan imtina eden emperyalist paradigmayla suç ortaklığını reddeceklerse, göklere çıkarılan (beyaz) öznelerle (bu cisimleşmiş özneleri nispeten güçlü konumlarına yerleştiren ve beyaz olmayan) özneler (cisimleşmiş, nispeten güçsüz somutlukları içinde) arasındaki bağlantının hayati önemi var. Bu metinler, beyazlığı ve onun başkalığını yeniden üreten güncel pratiklerin dengesini bozmak yerine, onların yukarıda anlatılan yollarla ayrı ayrı yeniden dengelenmesine hizmet ediyor. Bu makaleyi yazmaya, “Feministler geçmişteki irksal ve emperyalist çatışmalara yönelik sağlam eleştirilerden ve kuramlaştırmalardan neler öğrendi?” ve “Bu dersler, feminist teorilerin Terörle Savaş’la ilişkisini nasıl şekillendirebilir?” sorularıyla başladım. Bu savaşın, politik-ekonomik, felsefi, kültürel veya psikanalitik açıdan analiz edilmesi tartışmalı bir konu. Tüm bu perspektiflerden olduğu kadar, daha pek çok kuramsal gelenek ve perspektiften yapılacak sürekli ve titiz analizlere ihtiyaç var. Ancak zaruri olan, Batı üstünlüğünü ve beyaz ırkın masumiyetini yeniden üreten pratiklerin bozulmasıdır.

KAYNAKÇA:

Adam Hochschild. *King Leopold's Ghost*. Boston: Houghton Mifflin, 1999.

Ahmad Rashid. *Taliban: Militant Islam, Oil and Fundamentalism in Central Asia*. New Haven: Yale University Press, 2001.

Alfred J. Lopez. (Yayına Hazırlayan) *Postcolonial Whiteness: A Critical Reader on Race and Empire*. Albany: State University of New York Press, 2005.

Alice Cherki. *Frantz Fanon: A Portrait*. çeviren: Nadia Benabid. Ithaca and London: Cornell University Press, 2006.

Bernard Lewis. *What Went Wrong? Western Impact and Middle Eastern Response*. Oxford: Oxford University Press, 2002.

Chalmers Johnson. *Blowback: The Costs and Consequences of American Empire*. New York: Henry Holt & Company, 2000.

Chandra Talpade Mohanty. 'Under Western Eyes: Feminist Scholarship and Colonial Discourses'. Yayına Hazırlayan: Chandra Talpade Mohanty, Ann Russo ve Lourdes Torres. *Third World Women and the Politics of Feminism*. Bloomington: Indiana University Press, s. 51–80, 1991.

David R. Roediger. *Black on White: Black Writers on What it Means to be White*. New York: Schocken Books, 1998.

David Theo Goldberg. 'Racial Europeanization'. *Ethnic and Racial Studies* 29(2): 331–64, 2006.

Eduardo Galeano. *Open Veins of Latin America*. New York: Monthly Review Press, 1973.

Frantz Fanon. *The Wretched of the Earth*. New York: Grove Press, Inc., 1963.

Frantz Fanon. *Black Skin, White Masks*. London: Pluto Press, 1986.

Irshad Manji. *The Trouble with Islam: A Wake-Up Call for Honesty and Change*. Toronto: Random House, 2003.

Judith Butler. *Precarious Life: The Powers of Mourning and Violence*. London: Verso, 2004.

Mahmood Mamdani. *Good Muslim, Bad Muslim: America, the Cold War, and the Roots of Terror*. New York: Pantheon Books, 2004.

Martin Barker. *The New Racism*. London: Junction Books, 1981.

Paul Gilroy. *There Ain't No Black in the Union Jack*. Chicago: University of Chicago Press, 1991.

Phyllis Chesler. *The New Anti-Semitism: The Current Crisis and What We Must Do About It*. San Francisco: Jossey-Bass, 2003.

Reina Lewis ve Sara Mills. (Yayına Hazırlayan) *Feminist Postcolonial Theory: A Reader*. New York: Routledge, 2003.

Richard Drinnon. *Facing West: The Metaphysics of Indian-Hating and Empire-Building*. Norman and London: University of Oklahoma Press, 1997.

Richard Dyer. *White*. London: Routledge, 1997.

Ruth Frankenberg. 'Growing up White: Feminism, Racism, and the Social Geography of Childhood'. Yayına Hazırlayan: Althea Price ve Susan Silva-Wayne. *Feminisms and Womanisms*. Toronto: Women's Press, s. 139–66, 2004.

Samuel P. Huntington. 'The Clash of Civilizations?'. *Foreign Affairs* 72(3): 22–49, 1993.

Sophie Bessis. *Western Supremacy: The Triumph of an Idea?* London: Zed Books, 2003.

Stephen Morton. *Gayatri Chakravorty Spivak*. London: Routledge, 2003.

Stuart Hall. 'The West and the Rest: Discourse and Power'. Yayına Hazırlayan: Stuart Hall, David Held, Don Hubert ve Kenneth Thompson. *Modernity: An Introduction to Modern Societies*. Cambridge, MA: Blackwell Publishers, s. 184–228, 1996.

Sunera Thobani. 'War Frenzy'. *Atlantis: A Women's Studies Journal* 27(1): 5–11, 2002.

Sunera Thobani. 'Saving the West: Reflections on Gender, Race and the War on Terrorism'. *Fireweed: A Feminist Quarterly of Writing, Politics, Art and Culture*. Özel Sayı: Women, Race, War and Resistance. 2. Bölüm: 9–34, 2003.

Valerie Amos ve Pratibha Parmar. 'Challenging Imperial Feminism'. *Feminist Review* No. 17: 3–20, 1984.

Zillah Eisenstein. *Against Empire: Feminisms, Racisms, and the West*. London: Zed Books, 2004.

* "White Wars: Western Feminisms and the 'War on Terror'," *Feminist Theory* 2007, 8(2): 169-185. Bu makale ilk kez *Feminist Theory* dergisinde yayımlanmıştır. Makalenin çevirisini yayımlamıza izin verdikleri için makalenin yazarı Sunera Thobani'ye, makalenin yayımlandığı *Feminist Theory* dergisine ve derginin yayıncısı SAGE Publications'a teşekkür ederiz.

** Sunera Thobani, Kanada'da British Columbia Üniversitesi'nde kadın çalışmaları üzerine dersler vermektedir. Araştırma konuları arasında ırk ve toplumsal cinsiyet ilişkileri, küreselleşme, göç ve vatandaşlık ve medya ve terörle savaş bulunmaktadır. Kadının Statüsü Ulusal Eylem Komitesi'nin başkanlığını yapmıştır ve Eşitlik için Çalışan Renkli Araştırmacılar ve Akademisyenler'in kurucu üyesidir. *Exalted Subjects* (Yüceltilen Özneler) isimli kitabı, 2007 baharında Toronto Üniversitesi Yayınevi tarafından basılmıştır.

Adres: Centre for Women's and Gender Studies, University of British Columbia, 1896 East Mall, Vancouver, BC V6T 1Z1, Canada.

E-mail: sth@interchange.ubc.ca

*** Bu makaleyi inceleyenlere, eleştirel ve anlayışlı yorumları için teşekkür ederim.

ⁱ Phyllis Chesler'in çığır açan kitabı *Kadınlar ve Delilik*, ikinci dalga feminizmin temel metinlerinden birisi olarak görülür. Chesler'in çalışması kadın çalışmalarıyla ilgili, çünkü yakın zamanda yazdığı, feminizmi ve kadın çalışmalarını itham ettiği *Feminizmin Ölümü: Kadınların Özgürlüğü için Verilen Mücadelede Strada Ne Var?* adlı bir kitabı var. Eisenstein sosyalist/materyalist feminizmin tanınmış sözcülerinden biri. Butler'ın çalışmaları ise postyapısalcı ve postmodern feminizmin temel metinleri sayılıyor.

ⁱⁱ Terörle Savaş üzerine düşüncelerim hakkında daha fazla bilgi için, bkz. Thobani (2002, 2003).

ⁱⁱⁱ Irshad Manji, bu feministlerin belki de en ünlüsü (bkz. Manji, 2003).

^{iv} Örneğin Fanon, şiddetin sömürgeci düzenin en üstün ilkesi olduğunu söyler ve bu nedenle "sömürgeleikten çıkarmak daima şiddet içeren bir olaydır." (Fanon, 1963: 35)